

Molnár Péter

Az érzéki jelenvalólét

Martin Heidegger *Lét és idő* c. művében nincs jelen az *érzékiség*. A jelenvalólét [Dasein] autentikussága az egzisztenciális analitika meghatározott szerkezeti felépítésében ill. ez által a szerkezet által irányított kérdésfeltevésben válik megragadhatóvá.¹

A heideggeri fundamentálonológiában a lét értelmére irányuló kérdés kiindulópont és végpont is egyben. A fundamentálonológiának minden ontológiát meg kell alapoznia, amely a *létkérdés vezérfonalán* keresztül tétéleződik: az eddigi ontológiák ill. az ontológia-történet destrukciója jelenti azt az utat, amelyen feltárható a létkérdés konkretizálódásának horizontja. Az eddigi metafizika kategóriáinak általános és merev fogalmi meghatározottságaival szemben ez a vizsgálódás a fenomenológiai módszer segítségével írható le és írható elő.² A lét-mint fenomén- értelme csak a jelenvalólét számára adódhat: a létmegértés megjelenítése az átlagos- homályos és *mindennapi* létmegértésből kiindulva halad a *tulajdonképpen* létmegértés felé.³

A jelenvalólét egzisztenciális térbelisége mint lényegi feltárultságának foglalata gondolható el, ahol a jelenvalólét a „belső”-ben is kívül van; világviszonyulása egy uralkodó létmód által meghatározott. Ez nem jelent mást, mint a

¹ M. Heidegger: *Lét és idő*, Osiris, Bp., 2001. 75-56. old. 2. Bekezdés „A filozófia egyetemes fenomenológiai ontológia...”

² Mennyiben tekinthető egy ontológia fundamentálisnak, amely kizárja magából az érzékiséget; *magával* az ontológiával összeegyeztetetlen az élet fogalom nélküli közvetlensége?

³ Heidegger: *Lét és idő*, 54.5, 311. old

világban való „feloldódást”, ahol a másokkal való együttlétben a jelenvaló lét nem önmaga. Az autentikusság vagy tulajdonképpeniség egy olyan egzisztenciális (vagy egzisztens) választás eredménye lesz, amelyben a jelenvaló lét megtalálhatja tulajdonképpen *Önmagát*. Ezek a „szabadság” pillanatai. Ezek a pillanatok általánosak és univerzálisak, tudniillik maga az egzisztencialitás, az egzisztenciális választás válik itt általánossá.

Az egzisztenciális választásban (és nem-választásban) megragadhatatlan az érzékiség: nem értelmezhető sem a mindennapiság alkotó-részeként, sem a tulajdonképpeniség egzisztenciáléjaként. Ez a *hiány* jelenti számomra a kiindulópontot Heidegger *Nietzsche-előadásainak* értelmezésekor.⁴ A Nietzsche-előadásokban felismerhetőek ugyan a Lét és idő „fogalomrendszerének” töredékei, azonban ezek a töredékek csak arra szolgálnak, hogy elveszítsék korábbi jelentésüket.⁵

Mi az a fő kérdés, amit ki kell emelnie ennek az értelmezésnek? Ez az a tartomány, ahol a lét és igazság egybekapcsolódhat. Ez a kapcsolat Heideggernél végül mindig egyfajta autentikussághoz köthető; ezt az autentikusságot a Nietzsche-előadásokban a művész filozófusban találjuk meg, aki *létrehozni-tudásával* teszi megvilágítottá a létet. A létrehozni-tudás, az alakulás (vagy megsemmisülés) öröme az érzékiség tulajdonképpeniségéből táplálkozik. Itt válik hangsúlyossá a *mámor* állapotának vizsgálata. A mámor különböző „fenoméneken” keresztül értelmeződik, ti. az érzés [Gefühl] és a hangulat [Stimmung] segítségével. A mámorban benne

⁴ A Nietzsche-előadások művész-filozófusa és a heideggeri -(nem csak a) *Lét és időből* megismert jelenvaló lét *ellentétes* tulajdonképpenisége szerintem nem kizárja, hanem valamiképpen kiegészíti egymást.

⁵ Olyan ez, mint amikor csakis azért *használunk* egy (már) jelentés nélküli szót, hogy majd a *beszéd során* tegyen szert új jelentésre.

rejlük az „ön-meghatározás” és az „önmagunkon feletti kívüli-
iét képessége”. Ezt a képességet én egy érzékiséggel telített
„világban-benne-létként értem.

A mámor a művész számára mint alap-diszpozíció
adott: a mámor nélkül a művész nem (-) művész. Az
autentikusság azt jelenti, hogy a művész közvetíteni tudja a
mámor érzését; formába tudja önteni ezt az érzést. Erre a
megformált szenvedélyre pillantva ébred fel újra a mámor
formátlan és átélhető állapota. Azonban más dolog
megmutatni és átélni valamit. Az igaz, hogy ez két motívum
a művész-filozófusnál egybekapcsolódik, azonban különböző
hangsúllyal tartoznak egybe. (Ennek analógiájaként az
apollói és a dionüszoszi mámor tempókülönbségét
említeném.)

Amit autentikusnak nevezünk az mindig *más*. Ebben
az értelemben a mámort mint esztétikai alapállapotot csak
az értelmezheti autentikusként, aki számára a mámor nem
faktikus (ti. aki nem művész). Heidegger ezekben az
előadásokban úgy viszonyul Nietzschéhez mint egy
Másikhoz.⁶ Nem hiszem, hogy ez részéről csak az értelmezés
belső törvényeinek kifejtése volna, sokkal inkább egy olyan
beállítódás ez, amely megmutatni és nem átélni akar.
Viszont ez a megmutatás a Másik átélését úgy szeretné
közvetíteni, hogy elkülönít és „el-távolít”.

⁶ M. Heidegger: *Der Wille zur Macht als Kunst*, „megismerni és felismerni a
lényegi határt és a Másikat.” 12§ 80o. vagy „És mégis meg kell próbálnunk
mindenekelőtt ezt a Másikat megpillantani.” 15§ 110. old